

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

Актуальність теми дослідження. Сучасне українське суспільство переживає процес системної модернізації, що охоплює всі сфери суспільно-політичного життя, його інститути, норми, цінності. Масштаб та глибина перетворень породжують багато проблем у функціонуванні політичної системи, зокрема, сформувалася невизначеність та підвищена конфліктність політичного розвитку. Успішне вирішення завдань модернізації можливе лише за активної участі інституціоналізованого громадянського суспільства. Тільки воно здатне надати модернізаційним перетворенням органічного характеру, залучити до їх здійснення потенціал самоорганізації суспільства. **Мета дослідження** - виявлення теоретико-методологічних та концептуальних засад нації як суспільного феномена, з'ясування особливостей конституювання української політичної нації в сучасних умовах та перспектив її подальшого становлення. **Об'єкт дослідження:** проблеми встановлення та побудови правової української держави, механізми і принципи державної та індивідуальної національної самоідентифікації, правові та суспільні методи регулювання національного самовизначення. **Завдання дослідження:** сукупність ідей, принципів, концепцій націєтворення, в аспекті побудови та налагодження функціонування процвітаючого суспільства, що були встановлені і розроблені західними та вітчизняними вченими. **Предмет дослідження:** сучасна нація або нація сучасного типу – це продукт модерну, а будівництво такої нації (націєтворення) – результат політичної модернізації з погляду пристосування до вимог (критеріїв) модерну [1]. Кожне суспільство, як підтверджує історична практика, проходить основні етапи еволюції: формування народу, етносу, нації. Народ як біологічна єдність людей, пов'язаних єдиним простором, із часом набуває своєї мови, побуту, культури, психологічних особливостей і трансформується в етнос, який переростає в націю. У дослідженні нації існує багато підходів, що спричинило «хаос» «дефініцій». Саме поняття «нація» пройшло еволюцію від її розуміння як певної територіальної політичної, інтелектуальної групи до її ототожнення з народом. Певним проміжним твердженням між ними є інтерпретація цього поняття, яке запропонував Д. Дідро, згідно з яким нація – це колективний суб'єкт політики, що творить державу. Наука визначає два основні типи націй – етнічну (базовану на конкретному етносі) і громадянську (базовану на громадянстві конкретної держави) [2]. Після проголошення незалежності перед Україною постала проблема національної консолідації як запоруки існування державності у довготривалій перспективі. Виникла потреба у створенні відповідних механізмів формування нації, уточнення цілей і орієнтирів суспільного розвитку. Ефективне становлення сучасної української нації передбачає вирішення низки загальних проблем національно-політичного розвитку. Чи не найголовніша з них – побудова суспільства. Яке б мало почуття загальної ідентичності та спільних національних інтересів. Вирішення зазначених проблем потребує відповідної державної політики: чіткої, рішучої та стабільної. Постає питання про спроможність і наявність волі до вироблення й здійснення цієї політики в сучасній національній еліті України. Усе це актуалізує дослідження особливостей та перспектив формування української політичної нації в сучасних умовах, ролі політико-управлінської еліти в національній консолідації суспільства [3]. Обумовлена політико-соціальним й культурним контекстом, національна ідентичність виявляється через ідентифікацію, яка, в свою чергу, залежить від свідомого вибору спільноти та окремої особи і керується суб'єктивними ідентифікаторами, як от: усвідомлення спільного минулого чи історичної долі, національна свідомість і національний характер, спільні цінності, властиві даній спільноті тощо. Етнічна ідентифікація обумовлена, насамперед, народженням людини у певній спільноті, тому здійснюється радше за об'єктивними ознаками, «ідентифікаторами» [4]. Із зазначеного вище аналізу розуміння поняття «нація» можна виокремити критерії, наявність яких засвідчує її існування: спільна держава та спільна чітко визначена територія; історично сформовані почуття спільності і колективної самосвідомості щодо минулого та бажання спільного життя в теперішньому та майбутньому; культурна спільність (література, мистецтво, способи мислення і поведінки, звичаї) та спільна мова; спільна національна пам'ять та історія. Але жодна з цих ознак не може відігравати роль основного чинника для всіх національних спільнот, проте необхідним є їх неповторне поєднання. Одна з головних ознак сучасного українського суспільствознавства полягає в тому, що не існує згоди щодо поняття «українська нація», від якого можна було б відштовхуватися в конкретних (історичних, соціологічних тощо) дослідженнях. За цієї ситуації дослідники або ж взагалі не дають визначення, покладаючись на те, що з їхньої системи аргументів аудиторія сама зрозуміє, про що саме йдеться, або формулюють «робоче визначення», пристосоване до конкретних аналітичних завдань, або ж запозичують чийсь визначення. У державно-нормативних документах, зокрема в Конституції України, таке поняття як «українська нація» не визначене, хоча й уживається разом з терміном «український народ», у рамках якого об'єднуються «громадяни України всіх національностей» [5]. Серед підставових (фундаментальних) інтересів української держави і політичної нації мають бути: збереження територіальної цілісності; власної національної, культурної, мовної тощо самобутності; подальша консолідація всередині суспільства і нації; рівноправні і повноцінні стосунки із іншими державами і націями. Таким чином, визрівання єдиної національної ідентичності при збереженні й розвитку етнічних, культурних тощо ідентичностей усіх спільнот, спроможне значно сприяти зміцненню державної єдності країни, суспільства, істотно посилити державу. Це, у свою чергу, дозволить посилити сприйняття української держави як «своєї» серед представників різних етнічних груп; зменшити або нівелювати можливість виникнення сепаратистських тенденцій серед етнічних груп компактного розселення в Україні; задіяти повною мірою потенціал усіх громадян України. Досягнення таких цілей повністю відповідає інтересам України [6]. **Висновок.** Сучасні процеси глобалізації несуть загрозу національним державам, національним спільнотам. Для української нації безпека полягає у тому, що не закінчився процес її формування, а відтак виникає загроза розчинення у глобалізованому світі. Провідним напрямом подальших розвідок має стати дослідження особливостей формування української політичної нації у контексті глобалізаційних процесів, визначення напрямів та механізмів формування і зміцнення національної ідентичності.

Список використаних джерел

1. Ожеван М.А. Теоретико-методологічні аспекти становлення політичної нації в Україні. URL: http://old2.niss.gov.ua/content/articles/files/ukr_nasya-c7129.pdf
2. Зуєва В.О., Коляда О.О. Українське націєтворення як головний чинник прогресивного розвитку української держави. URL: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/VISNIK_38_18.pdf
3. Карлов В. Формування української політичної нації в сучасних умовах: проблеми та перспективи. URL: http://lvivacademy.com/vidavnistvo_1/visnik4/fail/+Karlova.pdf
4. Принцип формування української політичної нації. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/politolog/16976/>
5. Пильгун Н.В., Українська нація та її вплив на формування сучасного українського суспільства. URL: <https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/27603/1>
6. Палій Г. Формування української політичної нації. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/11607/10-Palii.pdf>